

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL : FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**„GRAIUL RROMILOR DIN POIANA-TURDA
ȘI
INFLUENȚA LIMBII ROMÂNE ASUPRA
ACESTUIA”
(REZUMAT)**

Coordonator științific :

Prof. univ. dr. Petre Gheorghe BÂRLEA

Doctorand :

Yusuke SUMI

CONSTANȚA

2016

CUPRINS

INTRODUCERE

Capitolul 1: Locul dialectului carpatic în contextul celorlalte dialecte rrome

- 1.1. Limba rromani, o limbă indo-europeană
- 1.2. Clasificarea dialectelor rrome
 - 1.2.1. Clasificarea dialectelor la nivel mondial
 - 1.2.2. Clasificarea după teoria lui Courthiade
 - 1.2.3. Clasificarea dialectelor la nivelul național
- 1.3. Cercetarea limbii rromani în Transilvania
- 1.4. Terenul de cercetare
- 1.5. Identificarea dialectului vorbit în Turda, jud. Cluj, România

Concluzie

Capitolul al 2-lea: Fonetica și fonologia graiului poienărean turdean

- 2.1. Ortografia limbii rromani și problemele acesteia
- 2.2. Elemente de fonetică și fonologie
- 2.3. Analiza fonemelor graiului carpatic din Turda
- 2.4. Exemplul unui text transcris după înregistrare

Capitolul al 3-lea: Morfologia graiului comuniății rromilor din Poiana - Turda

- 3.1. Substantivele
 - 3.1.1. Substantivele masculine tipic rrome din categorie *rrom*, ~a (-es-, -en-) „rrom”, *kher*, ~a (-es-, -en-) „casă”
 - 3.1.2. Substantivele masculine tipic rrome din categoria *bal/o*, -e (-es-, -en-) „porc”, *kurk/o*, -e (-es-, -en-) „săptămână; duminică”
 - 3.1.3. Substantivele masculine cu sensul abstract de tip *trab/o*, -e (*tramas-*, *traben-*) „dumneata”, *xab/o*, -e (*xamas-*, *xaben-*) „mâncare”
 - 3.1.4. Substantivele feminine tipic rrome din categoria *rromn/i*, -ă (-ă-, -ăn-) „femeie rromă”, *ret/i*, -ă (-ă-, -ăn-) „seară, noapte”
 - 3.1.5. Substantivele feminine tipic rrome din categoria *phen*, ~ă (-ă-, -ăn-) „soră”, *čhib*, ~a (-ă-, -ăn-) „limbă”
 - 3.1.6. Rromanizarea substantivelor din alte limbi
 - 3.1.7. Substantivele împrumutate care prezintă -e la N. sg. și -e la N. pl.
- 3.2. Adjectivele
 - 3.2.1. Adjectivele tipic rrome cu 3 forme, de tip *lačh/o*, -i, -e, -e „bun”
 - 3.2.2. Adjectivele rrome cu o singură formă, de tip *godăver* „deștept”

- 3.2.3. Adjectivele împrumutate cu 2 forme, de tip *lùng/on, -on, -e, -e* „lung”, *luminòs/on, -on, -e, -e* „luminos”, *englezìtik/on, -on, -e, -e* „englez”
- 3.2.4. Adjectivele împrumutate invariabile, de tip *gri* „gri”
- 3.2.5. Gradul comparativ
- 3.2.6. Gradul superlativ
- 3.3. Articolele
- 3.4. Numeralesle
- 3.5. Pronumele
 - 3.5.1. Pronumele personale
 - 3.5.2. Pronumele reflexive
 - 3.5.3. Pronumele și adjectivul demonstrativ *kado* „acest” și *kodo* „acel”
 - 3.5.4. Pronumele și adjectivul demonstrativ *sékodo* „același”
 - 3.5.5. Pronumele și adjectivul demonstrativ *aver* „alt”
 - 3.5.6. Pronumele și adjectivul demonstrativ *okóver* „celălalt”
 - 3.5.7. Alte pronume și adjective demonstrative (nehotărâte etc.)
 - 3.5.8. Pronumele și adjectivele posesive
 - 3.5.9. Pronumele relative
 - 3.5.10. Pronumele interogative
 - 3.5.11. Alte elemente interogative
 - 3.5.12. Pronumele indefinite
- 3.6. Verbele
 - 3.6.1. Conjugarea verbelor atematiche, de tip *mar/el* “a bate”
 - 3.6.2. Conjugarea verbelor tematiche, de tip *asa/l* „a râde”
 - 3.6.3. Conjugarea verbelor, de tip *sit-öl* „a învăța”
 - 3.6.4. Conjugarea verbului *hin* „a fi”
 - 3.6.5. Conjugarea verbului *žal* „a merge”
 - 3.6.6. Conjugarea verbului *xal* „a mânca”
 - 3.6.7. Conjugarea verbului *pel* „a bea”
 - 3.6.8. Conjugarea verbului *čhol* „a pune”
 - 3.6.9. Conjugarea verbului impersonal *kámpel* „trebuie”
 - 3.6.10. Conjugarea verbului impersonal *šéj* „se poate”
 - 3.6.11. Verbele provenite din alte limbi
 - 3.6.12. Verbele care arată schimbarea stării / verbe eventive
 - 3.6.13. Exprimarea posesiei
- 3.7. Adverbele
 - 3.7.1. Adverbele de loc
 - 3.7.2. Adverbele de timp
 - 3.7.3. Adverbele interogative
 - 3.7.4. Adverbele de negație

- 3.7.5. Adverbele de afirmație
- 3.7.6. Adverbele de mod cantitative
- 3.7.7. Adverbele de mod propriu-zise
- 3.7.8. Formarea adverbului de tip secundar (din alte părți de vorbire)
- 3.8. Prepozițiile
- 3.9. Conjunțiile
- 3.10. Interjecțiile

Concluzii cu privire la morfologia graiului poienărean

Capitolul al 4-lea: Comparația idiomurilor în lucrări referitoare la dialectul carpatic

- 4.1. Idiomul din *Fundamentum linguae Zingaricae* (1806)
- 4.2. Idiomul din *Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner. Grammatik und Wörterbuch* (1884)
- 4.3. Idiomul din *Czigány nyelvtan. Románo csibákero sziklaribe* (1888)
- 4.4. Idiomul din *Kárpáti cigány-magyar, magyar-kárpáti cigány szótár és nyelvtan* (1994)

Concluzii

Capitolul al 5-lea: Influența limbii române asupra graiului carpatic din Poiana-Turda

- 5.1. Influența limbii române asupra lexicului graiului carpatic din Poiana-Turda
 - 5.1.1. Date statistice cu privire la etimologia cuvintelor din corpusul de texte
 - 5.1.2. Varietăți fonomorfologice ale unor termeni
 - 5.1.3. Observații cu privire la categoria intensității adjectivelor și adverbilor
 - 5.1.4. Problema vocativului substantivelor
 - 5.1.5. Sufixul diminutiv *-jak*
 - 5.1.5. Sistemul adoptării și adaptării cuvintelor străine
- 5.2. Influența românească asupra sintaxei graiului carpatic din Poiana-Turda
 - 5.2.1. Forme analitice în paradigma cazuală a numelor
 - 5.2.2. Complementul direct și indirect în propoziția secundară
 - 5.2.3. Topica atributului

Concluzii cu privire la influențele române

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

- Anexa 1 Vocabularul dialectului carpatic (cca. 1900 de cuvinte)
- Anexa 2 Statistica surselor etimologice a unui corpus de 300 cuvinte
- Anexa 3 Instrumente de lucru (mostre de chestionare și interviu)
- Anexa 4 Înregistrări (CD)

Studiul nostru pornește de la premisa că descrierea particularităților graiului unor comunități de rromi, din orice spațiu geografic și din orice timp, poate contribui decisiv la cunoașterea generală a sistemului limbii rromani.

Cercetarea noastră se bazează pe un *corpus de texte* pe care l-am creat prin forțe proprii, prin culegerea de material lingvistic pe viu. *Anchetele pe teren* s-au desfășurat, în cea mai mare parte, în comunitatea rromilor din cartierul Poiana din orașul Turda, jud. Cluj.

Pentru cercetările de teren, ne-am stabilit „cartierul general”, la familia Silaghi Ștefan, căruia îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre. Descendent al unei familii „aristocrate”, în structura socială a comunității - mai precis, urmaș al unei familii de *bulibașă* -, domnul Silaghi este recunoscut astăzi ca lider al comunității. Mulți dintre informatorii mei au venit în casa familiei Silaghi. Avantajul culegerii materialului lingvistic în casa Silaghi a constatat în faptul că, odată ce au înțeles sistemul meu de lucru, membrii familiei, mai ales tatăl și fiul, Ștefan Jr., interveneau, le explicau subiecților pe limba lor ce anume așteptam de la ei (ca structură a enunțurilor) și, lucru foarte important, traduceau cu exactitate în cele două limbi, după caz. Precizăm că noi înșine cunoaștem dialectal carpatic transilvănean și am comunicat direct cu furnizorii de structuri lingvistice în uz.

Practic, au rezultat *câteva sute de texte culese*, pe care le-am confruntat deseori cu documentele de limbă, atâtea câte sunt, oferite de diversele gramatici, manuale școlare, antologii de cântece, poezii, povești și povestiri, cu instrumentele lexicografice.

Principalele instrumente de lucru pentru culegerea materialului au fost *interviul*, *organizarea dirijată a dialogului* și *chestionarul*. Cel mai simplu chestionar, notat de mine în scris (cu spațiul necesar lăsat pentru răspunsuri), dar adresat oral, a fost de tipul, „Cum se spune în limba rromani...?” Întrebarea poate să pară rudimentară pentru un lingvist modern, dar dialectologii știu că asemenea întrebări nu pot lipsi din dialogurile de pe teren, iar în aceste cazuri, reprezintă modalitatea cea mai eficientă de a obține răspunsurile așteptate. Subiecților nu le face plăcere să li se pună întrebări sofisticate, căci nu le înțeleg și au impresia că ascund capcane, că sunt expuși unor situații umilitoare etc. În afară de acestea, ne-au ajutat mult poveștile și cântecele ascultate de la localnici. Le-am înregistrat și le-am analizat prin asociere cu rezultatele intermediarilor.

Având în vedere tratarea monografică a graiului rrom din zona Turda, principiile, metodele și instrumentele de lucru de care ne-am folosit sunt, în primul rând acelea ale *gramaticii descriptive*. În cazul limbii rromani, cercetătorul este obligat să utilizeze și metodele și procedeele de lucru ale *gramaticii istorice* și ale *dialectologiei*. Prin tradiționalismul său endemic, prin bogăția straturilor etimologice, dar și a structurilor gramaticale suprapuse de la o etapă istorică la alta, prin fărâmițarea geografică și prin mobilitatea cauzată de traiul nomad, numeroase fapte de limbă nu pot fi înțelese și interpretate decât cu instrumentele lingvisticii diacronice și ale geografiei lingvistice.

Metoda statisticii lingvistice a fost folosită în varianta cea mai simplă, desigur, a stabilirii unui procentaj al straturilor etimologice din idiomul actual al vorbitorilor rromi poenăreni-turdeni.

În privința particularităților graiului carpatic rrom vorbit în Poiana-Turda, față de celelalte idiomurile rrome, comparate în capitolul al 4-lea, sau chiar cu alte subdialecte rrome, care nu aparțin dialectului carpatic, putem prezenta următoarele constatări:

1. În fonetică, semnalăm existența fonemului ε [ε] (vocală semideschisă anterioară nerotunjită). Cum am arătat în capitolul al 3-lea, acest fonem apare, de obicei, unde apare *-a-* în celelalte dialecte rrome, în general. De exemplu, cuvintele graiului din Poiana *dej* „mamă”, *chéj* „fată”, *šej* „poate”, *he* „și”, *te* „și” sunt, în alte dialecte, în general, *daj* sau *dej*, *chaj* sau *chéj*, *šaj* și *haj* și *t(h)aj*. S-ar putea ca între lucrările referitoare la idiomurile rrome, fonemul [ε] să fi fost notat ca *e* [*e*], care este un fonem greu de distins de ε [ε] în vorbire. Dar, în privința graiului din Poiana, noi nu putem să ignorăm diferența dintre cele două foneme, pentru că în flexiunea nominală, la anumite cuvinte, cele două foneme marchează opoziția singular-plural. De exemplu, substantivul provenit din limba greacă *èrme* „varză”, este, la plural, *èrme*.

Acest ε apare și în flexiunea nominală, la cazul Sociativ-Instrumental, la m. sg., de exemplu, *le grastehe* „cu calul”, *le rromehe* „cu rromul”. Aici observăm asimilările fonetice sau neutralizarea fonemelor. Tema oblică a acestor substantive, la sg., este *grastes-* și *rromes-*. La S.I. se adaugă *-sa* la final și, schimbându-se *s*-ul la *h* intervocalic, la fel ca alte subdialecte carpatice, devine, în prima etapă, *grasteha* și *rromeha*. Dar, în graiul din Turda, *a* final se asimilează cu *e* și rezultatul este *grastehe* și *rromehe*. După aceea, *e*-ul paroxiton se asimilează cu ε final și rezultatul este *grastehe* și *rromehe*.

Același fenomen se observă și la flexiunea verbală, la persoana 2 sg.: *maresa* „vei bate”, *maresas* „băteai”; formele uzuale ale limbii rromani, în graiul carpatic din Turda, sunt: *marehe* și *marehes*.

2. Alterarea fonetică *-skr-* la *-str-*, la substantivele masculine sg., la cazul genitiv, este caracteristica graiului carpatic turdean. În limba rromani, genitivul are forme flexionare foarte pronunțat marcate, care se regăsesc și la adjectiv și are trei terminații *-o* (m. sg.), *-i* (f. sg.) și *-e* (m. și f. pl.). La substantivele masculine, la sg., la tema oblică se adaugă *-kr/o*, *-i*, *-e*, *-e*; de exemplu: *rromes-kr/o*, *-i*, *-e*, *-e* „al, a, ai, ale rromului”. În graiul carpatic turdean, există și varianta *rromes-tr/o*, *-i*, *-e*, *-e*. Acest fenomen se observă și la *chéastr/o*, *-i*, *-e*, *-e*, forma sincopată de la *chavestr/o*, *-i*, *-e*, *-e* „al, a, ai, ale băiatului” sau la o altă declinare de subst. masculin, de exemplu: *tramastr/o*, *-i*, *-e*, *-e* „al, a, ai, ale dumatle”. Varianta *-estr/o*, *-i*, *-e*, *-e* la G. masculin singular, se observă doar în Géza Szabó, 2000, *Magyar-Czigány Szótár*, *Cigány-Magyar Szótár*, Kolozsvár (Cluj-Napoca): Komp-Press Korunk Baráti Társaság. Autorul acestui dicționar nu a precizat locul de unde a cules cuvintele, dar, după opinia editorului, autorul locuia și lucra în Cluj, în timpul redactării dicționarului, și, analizând cuvintele notate, observăm similitudinea

cu graiul turdean, așa că este foarte probabil că a cules cuvintele de undeva, de lângă Cluj. Deci, *-str-* în genitiv nu este o particularitate doar în Poiana-Turda, ci și în zona Clujului.

3. În privința unei baze a teoriei lui Courthiade pentru clasificarea dialectelor rrome că alterările fonetice $[tʃ^h] > [ɕ] (> [ʃ])$ și $[dʒ] > [ʒ] (> [ʒ])$ ¹, trebuie să atragem atenția că în graiul carpatic din Turda aceste alterări fonetice se întâmplă doar parțial. Se păstrează $[tʃ^h]$, dar $[dʒ]$ a rămas ca $[ʒ]$. Courthiade clasifică dialectele rrome în două categorii mari, anume O-superdialecte și E-superdialecte; după aceea, le numește pe cele care au alterări fonetice $[tʃ^h] > [ɕ]$ și $[dʒ] > [ʒ]$ „O- sau E- dialect cu mutație” și cele care nu au, „O- sau E- dialect fără mutație”. Această teorie arată că, de obicei, cele două alterări fonetice se produc simultan. Dar, în cazul graiului turdean, care nu a fost descris până acum, se manifestă doar una dintre cele două alterări. Deci, putem să-l numim doar „O-dialect cu mutație parțială”.

4. Desinența de vocativ pentru substantiv la plural *-lec* este cu totul particulară. În alte dialecte, apare cu forma de *-le(n)*. Această desinență *-lec* nu se găsește în lucrările citate. După liderul comunității, desinența vocativului la plural *-lec* se folosește de „rromii din zona această”, referindu-se, probabil, la ținutul situat „în jurul Turdei sau în Cluj”.

5. Adăugarea sufixului *-ke* la adverbele de loc este o particularitate în acest grai; de exemplu: *kode* „acolo” vs. *kode-ke* „exact acolo”, *khere* „acasă” vs. *khere-ke* „exact acasă”, *avri* „afară” vs. *avri-ke* „exact afară”, *opre* „sus” vs. *opre-ke* „exact sus”. Acest *-ke* precizează un loc sigur și are sensul demonstrativ. Este evident că provine de la rădăcina proto-indoeuropeană **k̑o-*, **k̑e-* „acest; aici”², care apare și la alte cuvinte rrome: *kaj* „unde”, *kado* „acesta”, *kathe* „aici” etc. Se folosește ca în franceză *celui-ci*, *celui-la*, *ces jours-ci* etc., dar se adaugă la adverb, în graiul din Turda.

6. În privința sintaxei, observăm că, atunci când se folosește ca element predicativ suplimentar, genitivul își pierde calitatea adjectivală și nu se mai declină. Se folosește adverbial, cu terminația *-o*, care este identic cu masculinul singular. Iată un exemplu cu „fără ceva”, care este exprimată cu genitiv cu prefixul *bi-*³:

O phral hin bilovengro. „Fratele este fără bani”.

E phen hin bilovengri. „Sora este fără bani”.

O phrala hin bilovengre. „Frații sunt fără bani”

O phnă hin bilovengre. „Surorile sunt fără bani”

¹ Courthiade, 2009.

² Pokorny, 2005.

³ Se poate considera și că *bi* este o prepoziție care cere genitivul.

Când genitivul *bilovengr/o, -i, -e, -e* se folosește, la începutul frazei, ca EPS, nu mai are flexiune:

Bilovengro, o phral žilās peske and-o oràši. „Fără bani, fratele a mers în oraș.”

Bilovengro, e phen žilās peske and-o oràši. „Fără bani, sora a mers în oraș.”

Bilovengro, o phrala žile penge and-o oràši. „Fără bani, frații au mers în oraș.”

Bilovengro, o phenā žile penge and-o oràši. „Fără bani, surorile au mers în oraș.”

7. În cazurile oblice, genitivul se declină numai atunci când stă înaintea termenului regent:

o grast le dadestro „calul tatălui” (N.) > *le grastehe le dadestro* „cu calul tatălui” (S.I.)

le dadestro grast „calul tatălui” (N.) > *le dadestre grastehe* „cu calul tatălui” (S.I.)

e mòtor la rromnākri „mașina soției” (N.) > *la motoraha la rromnākri* „cu mașina soției” (S.I.)

la rromnākri mòtor „mașina soției” (N.) > *la rromnākrā motoraha* „cu mașina soției” (S.I.)

8. În privința lexicului graiului carpatic din Poiana-Turda, cum am arătat în capitolul al 5-lea, limba română îl influențează cel mai mult, în prezent. Dar, cum o dovedesc cele trei sinonime pentru „tren”: *gedèši* (din magh.), *vònato* (din magh.) și *trèno* (din rom.), sau cuvântul „melc”: *écegebigo* și *écebebiko* (din magh.) și *mèlko* (din rom.), observăm că mai înainte limba maghiară îl influența mult. Sunt și niște cuvinte care nu se găsesc în dicționarele limbii rromani, de exemplu, *càlo* care înseamnă „fir” sau *niròši* „râu, fluviu”. De obicei, originea cuvintelor necunoscute se regăsește în limba maghiară. Dar nu am găsit posibilele cuvintele corespunzătoare pentru aceste două cuvinte citate aici.

Influențele limbii române asupra acestui grai se observă în următoarele aspecte:

1. În fonetică, limba română nu a influențat graiul carpatic din Turda. Consoana [dʒ], despre care am vorbit mai înainte, nu a rămas în limba rromani din Turda, unde se folosește [ʒ]. Vorbitorii evită consoana [dʒ], chiar atunci când folosesc cuvintele împrumutate din limba română care conțin [dʒ], de exemplu: *încelezinel* [întselezinel] „a înțelege”, și nu [întseledzi-], cum sună în limba română. În afară de această excepție, fonemele particulare ale limbii române apar doar în cuvintele împrumutate și nu se observă contaminarea fonetică a celor două limbi în graiul din Turda.

2. În lexicul graiului carpatic turdean, se observă influența puternică a limbii române. Cum am spus deja mai înainte, în lexicul turdean, cuvintele române sunt cele mai multe, dintre cele împrumutate. Cum arată variantele: *gedèši* (din magh.), *vònato* (din magh.) și *trèno* (din rom.); *écegebigo* și *écebebiko* (din magh.) și *mèlko* (din rom.); sau *angar* (rromani propriu) și *karbùno*

„cărbune”, pătrunderea cuvintelor românești se mărește, în continuare, la generația nouă, care nu știe cuvintele vechi sau cuvintele provenite din limba maghiară, folosite în generațiile vechi.

3. În morfologia cuvintelor împrumutate din limba română se observă un lucru interesant: cuvintele, de tipul *artista* (sg.)-*artiștă* (pl.) „artist, artiști”, unde apare palatalizarea consoanei -s-, arată clar că vorbitorii adaugă desinența de plural -a la forma de plural a limbii române. Și substantivele românești de genul neutru sunt la fel: *cort*, *corturi* sunt, în graiul turdean, *kòrto*, *kòrtură*. Dar trebuie să știm că există și forma redusă de plural *kòrte*.

4. La substantive, adjective, adverbe și verbe, folosirea cuvintelor românești este parțială, adică, de mai multe ori au și o altă variantă decât cele provenite din limba română, în afară de cuvintele noi sau conceptele noi (*hotel*, *telefon*, *elefant* etc.). De exemplu: *cebebiko* (din magh.) vs. *mélko* (din rom.) „melc”, *angar* (rrom.) vs. *karbùno* (din rom.) „cărbune”, *baro* (rrom. „mare” cu sensul extins) vs. *lùngo* (din rom.) „lung”, *sig* (rrom.) vs. *rèpedon* „repede”, *šukar* (rrom. „frumos” cu sensul extins) vs. *incèton* „încet”, *xatàrel* (rrom.) vs. *inceležinel* (din rom.) „a înțelege”, *sigàrel pes* (rrom.) vs. *grăbinel pes* (din rom.) „a se grăbi”. Dar, în privința conjuncțiilor, dacă se folosesc cuvintele românești, nu se mai folosesc cuvintele vechi, de exemplu: *dàke* „dacă” (în alte dialecte se folosește *te*), *òri* „sau” (în ale dialecte *vaj*).

5. La gradul comparativ, se folosește adverbul *maj*, provenit, evident, din limba română, ca și la alte dialecte influențate de limba română. La superlativ se observă particularitatea graiului din Turda, anume folosirea adjectivelor pronominale demonstrativ *cel* (m. sg. și m. și f. pl.) și *cea* (f. sg.), tot provenite din româna. Cum am explicat în capitolul al 5-lea, vorbitorii folosesc *cel* de la m. sg. și la m. și f. pl., așa cum articolul hotărât pentru m. sg. *o* se folosește și la pl.

6. Desinența vocativului pentru substantivele feminine, care se termină cu consoană, este -o sau -ő: *phen* „soră” > *phenő!* „soro!”, *chéj* „fată” > *chéjo!* „fato!”. Această desinență se observă și la alte dialecte și, probabil, provine din limba română. Desinența -lec, care apare la plural, despre care am scris mai înainte că este o ciudățenie, provine probabil de la -ți, desinența verbală de persoana 2 plural din limba română, care s-a atașat și la interjecția rom. *haide!* Vocativul se folosește, de cele mai multe ori, împreună cu interjecțiile *hàjda* și *hàjdac*, în graiul turdean, de exemplu: *hàjdac, rromalec!* „haideți, rromilor!”.

7. Și sufixul -jak este particular, căci apare doar la denumirea cărților de joc. *Enájak* „noică”, *oxtójak* „optică”, *eftájak* „șeptică” au rezultat, prin adăugarea sufixului românesc -ică, prin procesul următor: *eftá-ikā* > apocopă: *eftáik(a)* > siteză: *eftáiak*.

8. Sintactic, influența limbii române apare la propoziția relativă. Când pronumele relativ este în Ac., în propoziția secundară, complementul se repetă prin pronumele personale la acuzativ, cum este și în limba română.

9. Înlocuirea formei sintetice cu sintagma analitică cu prepoziție se observă în toate dialectele. Graiul carpatic din Turda a adoptat prepoziția *de* din română și vorbitorii o folosesc,

combinând-o cu prepozițiile rromani: *dănde* < *de ande* „din”, *jekh prèteno dăn' lengro* „un prieten de-al lor”, *dî pe* < *de pe* „despre”, *dî maške* „dintre”.

10. Varianta posibilă, care nu este comună în graiul din Turda, dar înregistrată de un informator, forma sintetică de acuzativ cu prepoziția *pe* sună ca un românism: *dikhaw p-o rroma*, în loc de *dikhaw le rromen* „îi vad pe rromi”.

11. Graiul rromilor din Poiana-Turda oferă o imagine interesantă a studiului actual al limbii rromani, în general, cu toate fenomenele sale diastratice, diatopice și diacronice. Este o mostră vie și dinamică de comunicare verbală interumană, venită din antichitate și adaptată la secolul globalizării.

BIBLIOGRAFIE

BÂRLEA, Petre Gheorghe, 2010, *Multilingvism și interculturalitate*, București: Editura “Grai si Suflet” – Cultura Națională.

BÂRLEA, Petre Gheorghe, 2013, *Limba română contemporană. Fonetică și fonologie. Ortografie, ortoepie și punctuație. Vocabular*, Ediția a II-a, revizuită, București: Editura ”Muzeul Național al Literaturii Române”.

BÂRLEA, Petre Gheorghe; BÂRLEA, Roxana-Magdalena, 2000, *Lexicul românesc de origine franceza*, Târgoviște: Editura “Bibliotheca”.

BÂRLEA, Roxana-Magdalena, 2011, *Le futur épistémique en roumain*, Cluj-Napoca : Casa Casa Cărții de Știință.

BÂRLEA, Roxana-Magdalena, 2012, *Tehnici de cercetare în științele comunicării*, Cluj-Napoca : Casa Cărții de Știință.

BORETZKY, Nobert; IGLA, Birgit, 1994, *Wörterbuch Romani Deutsch Englisch mit einer Grammatik der Dialektvarianten*, Harrassowitz Verlag: Wiesbaden.

BOTOȘINEANU, Luminița et alii (coord.), 2007, *Români majoritari/Români minoritari: interferențe și coabitări lingvistice, literare și etnologice*, Iași, Editura Alfa.

CIOABĂ, Luminița Mihai, 2012, *Ghid de conversație Român-Romano Rumînskî-Romano*, Sibiu : Fundația „Ion Cioabă”.

COURTHIADE, Marcel, 2009, *Morri anghuni rromane čhibăqi evroputni lavustik*, Budapest: Romano kher.

COURTHIADE, Marcel, 2000, *Politica lingvistică a limbii rromani. Ce este imperialismul lingvistic*, Tokyo: Fujiwarashoten. pp.216-37

COURTHIADE, Marcel, 2003, *The Rromani Endaja (groups). cultural Identities of Roma, Gypsies, Travellers and related Groups in Europe*, document din Conference of the Council of Europe, Strasbourg 15-16 Sept. 2003.

COURTHIADE, Marcel, 2012, „*Rromani – o limbă săracă și goală?*” din *Rom sau Țigan. Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*, Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, pp. 233-251

ERDŐS, Kamill, 1989, *Cigány tanulmányai*, Békéscsaba: Békés M. Tcs. Erkel Múz.

FŐHERCZEG, József, 1887. *Fundamentum linguae zingaricae J.J.M. Koritschnyák. Anno 1806*, din *Egyetemes Philologiai Közlöny* (Ephk) 11 évfolyam, 9-10 szám, 1887 Nov.-Dec., Budapest : Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. pp. 705-31.

FŐHERCZEG, József, 1888, *Cigány nyelvtan. Románo csibákero sziklaribe*, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

GAFTON, Alexandru, 2012, *De la traducere la norma literară*, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

GĂITĂNARU, Ștefan, 2010, *Gramatica limbii române, analize și explicații*, București: TIPARG

GREENBERG, J.H. (ed.), 1966, *Universals of Language*, Cambridge University Press.

GRINDEAN, Andreea Ioana, 2008, *Consilierea școlară a elevilor rromi*, [Lucrare de licență nepublicată. Coordonator științific Lector dr. Cristina Baciuc. Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Secția Asistență Socială]

HALWACHS, Dieter W. MENZ, Florian, 2002, *Die Sprache der Roma. Perspektiven der Romani-Forschung in Österreich im Interdisziplinären und Internationalen Kontext*, Klagenfurt: Drava Verlag.

HUMBOLT, Wilhelm von, 2008, *Diversitatea structurală a limbilor și influența ei asupra umanității*, versiune românească, introducere, notă asupra traducerii, tabel cronologic, bibliografie și indice de Eugen Munteanu, București: Humanitas.

International Phonetic Association, 1999, *Handbook of the International Phonetic Association* (traducere japoneză), 2003, Tokyo: Taishukan Shoten.

KARSAI, Ervin; ROSTÁS-FARKAS, György, 2001, *Cigány-Magyar, magyar-cigány szótár*, Budapest: Kossúth.

LEE, Ronald, 2005, *Learn Romani. Das-dúma Rromanes*, Hatfield: Univ. of Hertfordshire Press.

MATRAS, Yaron, 2002, *Romani A Linguistic Introduction*, Cambridge : Cambridge University Press.

MIZUTANI, Tomohiro, 2009, *Lexicon Latino-Japonicum*, Editio Emendata, Tokyo: Kenkyusha.

NĂDRAG, Lavinia, 2011, *An Academic Approach to Communication*, București: Editura Universitară

PAP, János, 2008, *Sityu romanes! Tanulj cigányul! III*, Budapest : Pappné Darida Anfrea Nyelvoktató Kft.

POKORNY, Julius, 2005, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern: Francke.

PULLUM, Geoffrey K., LADUSAW, William A., (1986, 1996) *Phonetic Symbol guide* (Sec.ed.), Chicago : The University of Chicago Press.

ROMANO, Rácz Sándor, 1994, *Kárpáti cigány-magyar, magyar-kárpáti cigány szótár és nyelvtan*, Budapest: Balassi.

SALA, Marius; VINTILA-RADULESCU, Ioana, 2001, *Limbile Europei*, București: Editura Univers Enciclopedic.

SARĂU, Gheorghe, 1996, *Bibliografia rromă*, București: MEN (on line).

SARĂU, Gheorghe, 1998, *Rromii, India și limba rromani*, Budurești: Kriterion.

SARĂU, Gheorghe, 2002. *Reușita modelului românesc privind educația pentru rromi și predarea limbii materne rromani*, pp. 73-107 în vol. Ionuț Anghel, Cristi Mihai [Coordonator volum:...] 2002, *Tineret - Minorități Naționale – Democrație*, Youth – National Minorities – Democracy”, București: Editura Kham.

SARĂU, Gheorghe, 2006, *Dicționar rrom-român*, Budurești: Sigma.

SARĂU, Gheorghe, 2007, *Rromii, India și limba rromani*, Budurești: Kriterion.

SARĂU, Gheorghe, 2008a, *Rromii. Incursiune în istoria și limba lor*, București: Sigma.

SARĂU, Gheorghe, 2008b, *Curs practic de limba rromani pentru toți*, București: Sigma.

SARĂU, Gheorghe, 2010, *Bibliografie selectivă privind rromii (1990-2004)*, Cluj-Napoca: ISPMN

SARĂU, Gheorghe, 2012, *Dicționar român-rrom*, Budurești: Sigma.

SARĂU, Gheorghe; RADU Elena, UNICEF, 2011, *Ghidul mediatorului Școlar (pentru comunități cu rromi)*, București: Vanemonde.

SIEGMUND, A. Wolf, 1960, *Grosses Wörterbuch der Zigeunersprache: Romani tšiw*, Bibliographisches Institut: Mannheim.

SZABÓ, Géza, 2000, *Magyar-Czigány Szótár, Cigány-Magyar Szótár*, Kolozsvár : Komp-Press Korunk Baráti Társaság.

SZTOJKÓ, Ilona Glinda Lindri, 2001-. *Összehasonító és rendszerező cigányülovari nyelvtankönyv*. (Material de dialectul Lovari pentru învățământul de distanță), Letenye: Prosznyák Nyelvstúdió.

SZTOJKÓ, Ilona Glinda Lindri, 2008, *Nagy Magyar-Roma Kéziszótár*, Letenye: Prosznyák Nyelvstúdió.

VAAN, Michael de, 2008, *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Leiden: Brill.

VEKERDI, József, 1982, *A magyarországi cigány kutatások története*, Folklór és etnográfia 7., Debrecen : Kossúth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék.

VEKERDI, József, 2000, *A Comparative Dictionary of Gypsy Dialects in Hungary*, Budapest: Terebess Publication.

WALD, Lucia, 1969, *Progresul în limbă, Scurtă istorie a limbajului*, București: Editura Științifică.

WALD, Lucia; SLAVE, Elena, 1970, *Ce limbi se vorbesc pe glob?*, București: Editura Științifică.

WLISLOCKI, Heinrich von, 1880-1905, *Zur Ethnographie der Zigeuner in Südosteuropa : tsiganologische Aufsätze und Briefe aus dem Zeitraum 1880-1905 herausgegeben von Joachim S. Hohmann*, 1994, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien : Frankfurt am Main.

WLISLOCKI, Heinrich von, 1884, *Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner. Grammatik und Wörterbuch*. Leipzig : Wilhelm Friedrich Königliche Hofbuchhandlung.

WLISLOCKI, Heinrich von, 1890, *Vom wandernden Zigeunervolke. Bilder aus dem Leben der Siebenbürger Zigeuner. Geschichtliches, Ethnologisches, Sprache und Poesie*, Hamburg : Verlagsanstalt und Druckerei Actien-Gesellschaft.

WLISLOCKI, Heinrich von, 1998, *Asupra vieții și obiceiurilor țiganilor transilvăneni* (traducere în limba română, cuvânt înainte și Nota asupra ediției de Sorin Georgescu.). București: Kriterion.

WLISLOCKI, Heinrich von, 1890, *Szerelmi jóslás és szerelmi varázslás az erdély sátoros cigányoknál*. Ethnographia, első évfolyam, Budapest: Hornyánszky Viktor.